

לעילוי נשמת

אמי מורתי הצדקנית מרת שינא בת רבי ישראל שלום ע"ה נלב"ע יד סיון תשע"א

דברי ישר

לקוטים, מזכרים ופרפראות בפסטי זכרטי
 בפרשת השבוע ובעניניא דיומא
 בעריכת ישראל שלום דבורץ

שנה שתיים עשרה
 גליון תקל"ח - 538

פרשת קרח תשע"ט

ביבת ישר

שקדים כנגד מקדשות של מעלה ומטה

וַיֵּצֵא פָּרַח וַיִּצְצֵן צִיץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים (יז, כג)
 בפני דוד להרב חיד"א הביא שמצא בחיבור כתב יד ישן נושן לתלמידי רבינו יהודה החסיד זצ"ל ממה שקבלו מרבם.
 למה פרח מטה אהרן שקדים, ששקדים אין גדלים אלא משני פרחים אחד חלול כנקבה ואחד בולט כזכר, וכשהרוח מנשב נכנס הבליטה בנקבות וגדל ממנו הפרי.
 כן אהרן משמש למטה במקדש ומיכאל כנגדו במקדש של מעלה ומקטיר על המזבח נשמות של צדיקים עכ"ל.

וכתב הרב חיד"א לפי דבריו יש לרמוז כי שקדים הוא אותיות מקדשי, רמז למקדש של מעלה מכוון כנגד של מטה.

לולא טעם מהירות הפורענות היה גומל המטה חרובים ולא שקדים

וַיִּגְמַל שְׁקָדִים (במדבר יז, כג)
 אמרו חז"ל טעם שגמל המטה שקדים, להעיר שכל המערער על הכהונה פורענותו ממהרת לבוא.
 כתב האור החיים הקד' לבאר למה הוכרחו לומר טעם זה, כי הרי אין ראוי לבעל הנס לבקש פרי הממהר להפריח, שנראה ח"ו הפחתת היכולת שמבקש אחר פרי שממהר. [כי תמיד אפשר לתלות שעדיין היתה לחות במטהו ולכן פרח וכד'].

פריחה חדשה ניצוץ וגמילה בחוץ

וַיֵּצֵא פָּרַח וַיִּצְצֵן צִיץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים (יז, כג)
 הרב חיד"א בפני דוד כתב בשם רבינו אפרים לבאר מדוע חזר הכתוב לכתוב וַיֵּצֵא פָּרַח הרי כבר אמר וַהֲנִיָּה פָּרַח מִטֶּה אֶהְרֶן.
 וזה מלשונו: נראה לי כי אמרו בלבם שמא משה לקח מטה אחר אותו שכבר פרח וכתב עליו שם אהרן, ואותו מטה יבש של אהרן עודנו שם.
 ידע הקדוש ברוך הוא מה שבלבם ועשה נס בתוך נס והוציא מטה אהרן פרחים אחרים לפנייהם שלא היו מתחילה, ויצץ ציץ מחדש ויגמול שקדים לעיניהם.

ואז הודו שנאמר וַיִּרְאוּ וַיִּקְחוּ וַיִּקְחוּ כְּלוּמַר רְאוּ כָּל אֹתוֹ הַנֵּס הַגָּדוֹל שֶׁנַּעֲשֶׂה בַמֶּטֶה אֶהְרֶן אִזּוֹ וַיִּקְחוּ עַד כֹּאן מִלְשׁוֹנוֹ.

[דברי רבינו קרובים לדברי הרשב"ם למעלה, אך החילוק בינם שלדבריו גם היתה פריחה חדשה ולרשב"ם רק הִצֵּץ וגמילה]
 והוסיף הרב חיד"א על הדברים וכתב: ובזה מיושב, דאלמלא מחשבתם אשר חשבו להסתפק שמה רבינו עליו השלום עשה בערמה לא היה צריך לכל זה, והיה די מה שנמצא כי הנה פרח מטה אהרן. ולכן בתחילה אמר הקדוש ברוך הוא לא אמר אלא מִטֶּהוּ וַיִּפְרַח כי בזה היה מספיק, אלא שאחר כך בוחן לבות ידע את אשר בלבם והגדיל הנס ויוצא פרח ויצץ ויגמול.

משה ניסר קורה למטות

וְקַח מֵאֵתֶם מִטֶּה מִטֶּה לְבֵית אָב (יז, יז)
 כתב רבינו אפרים כי חז"ל במדרש במדרש (ס"ט פ קרח, יט - כג) אמרו שלקח משה קורה אחת ונסרה ועשה ממנה י"ב מטות ונתן מטה מטה לכל שבט ושבט, כדי שלא יאמרו ישראל מטה אהרן היה לח ולכן פרח.

נס בליעת המטות

וּמִטֶּה אֶהְרֶן בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם (במדבר יז, כא)
 כתב בעל הטורים שאיתא במדרש שגם במעשה קרח בלע מטה אהרן את מטותם וכשהוציאו אז חזר ופלטים ולכך לא הוציאו פרח.
 ולכן כתוב בהוצאתם וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמִּטּוֹת (כד), חסר, לפי שבלעם מטה אהרן.

יש מן הענין לציין למה שכתב בפסוק כד שטעם ה'כתיב חסר' לומר שהיו יבשים כשהוציאו, כמו שהכניסם.

אחר שהוציא פרח נצץ ציץ

וַיֵּצֵא פָּרַח וַיִּצְצֵן צִיץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים (יז, כג)
 כתב הרשב"ם - נראה לפי הפשט כשהוציא משה את מטה אהרן מצאו שפרח ולא יותר, ככתוב וַהֲנִיָּה פָּרַח מִטֶּה אֶהְרֶן.
 אבל אחר כן וַיִּצְצֵן צִיץ לעיני כל ישראל, ואחרי כן וַיִּגְמַל שְׁקָדִים [לעיני כל ישראל].
 וראיה לדבריו, שאילו גם הפריחה וגם ההצץ וגם הגמילה היו בתוך אהל העדות, לא היתה נראית לא הפריחה ולא הניצה, רק הגמילת שקדים, וגם לא היה לו לכתוב והנה פרח אלא והנה גמל שקדים וגו'.

בית ישר

מאהרן בעבור משפחת כהונה, ואחד מנשיא שבט לוי בעבור משפחת לוייה, מכל מקום שבט אחד הוא ודי במטה אחד.

ומצאנו בדברי הראשונים הסבר פשוט לכך שההוכחה היתה כפולה ממטה לוי גם לכהונת אהרן.

ברבינו חיים פלטיאל והובא גם בילקוט האזובי שאלו, היאך נודע שאהרן נבחר להיות כהן בפרוח מטה לוי, אולי נאמר כי מה שפרח מטה לוי, לומר לנו ששבט לוי נבחר לעבוד ולשרת לפני ה', כהונה לאהרן מי הזכיר כאן.

אלא הם מתרצים שנוכל לומר, שהרי שני שמות היו כתובין על המטה, אהרן לוי.

ועל המקום שהיה רשום במטה שם אהרן, יצא הפרח.

שלא נעשה על ידי כישוף

ויאמר ה' אל משה השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת (במדבר יז, כה)

כתב השפתי כהן כי מה שאמר הקב"ה להשיב ולהשאר את מטה אהרן לפני העדות, לפי שיכולים לומר שאולי נעשה על ידי כישוף או על ידי אחיזת עינים כמו שמראים אילנות נושאים פירות, לזה אמר השב למשמרת לאות, כי אחיזת עינים אינו עומד כי אם שתיים עשרה שעות, וזו עומדת עוד עד היום, בזה ידעו כי אינו על ידי כישוף או אחיזת עינים.

תלונה על משה כעל ה' דמי

ומשה לא עשה בשבילו

למשמרת לאות לבני מרי ותכל תלונתם (במדבר יז, כה)

ויעש משה כאשר צוה יי אתו כן עשה (במדבר יז, כו)

הנצי"ב בהעמק דבר מעורר בפסוקים אלו שני דיוקים נפלאים.

כתוב תלונתם בדגש בנו"ן כאילו כתוב ב' נוני"ן, ללמדנו שהתלונה על משה היא תלונה גם על ה' וכדאיתא במסכת סנהדרין שהמהרהר אחר רבו כמהרהר אחר השכינה.

עוד דייק כי מה שאמר הכתוב ויעש משה כאשר צוה יי אתו כן עשה, לומר לנו כי משה לא עשה כדי שלא יתלוננו עוד עליו, אלא רק משום שהקב"ה צוה אותו עשה כן.

שהם נתנו במטותיהם, שמא החליפו להם אותם.

ההוכחה לאהרן ממטה לוי

השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני מרי (במדבר יז, כה)

פרש רש"י למשמרת לאות - לזכרון שבחרתי לאהרן לכהן, ולא ילינו עוד על הכהונה.

הרמב"ן חולק על רש"י ומבאר כי המטה הזה הוא אות רק על מטה לוי שנבחר משאר השבטים, לא על אהרן שתהיה לו הכהונה.

רבי אליהו מזרחי מבאר את דעת רש"י על ידי שאלה שהוא שואל עליו.

ואם תאמר, שואל הרא"ם, מאי זה צד הורה מופת המטה על כהונתו של אהרן, והלא מטה אהרן לא בעבורו

היה, אלא בעבור שבטו, כמו שכתוב, ואת שם אהרן תכתב על מטה לוי (פסוק יח), ועוד כתוב והנה פרח מטה אהרן לבית לוי, וכמו שהיו מטות כל הנשיאים,

בעבור שבטיהם, לא בעבורם, כן מטה אהרן בעבור שבטו, ולא בעבורו.

ומתרץ, כי אף על פי שמטות שאר כל הנשיאים לא היו אלא בעבור שבטיהם, מטה אהרן לא היה אלא בעבורו ובעבור שבטו יחד.

בעבורו, בשביל עבודת הכהונה, ובעבור שבטו, בשביל עבודת לוייה.

שאילו היה בעבור שבטו לבד, לא היה אהרן נותן המטה של שבט לוי, אלא אלעזר בן אהרן, הממונה על כל נשיאי שבט לוי, כמו בכל שבט ושבט, שנשיאו היה הנותן מטה.

ואם כן פריחת מטה אהרן מכל שאר המטות, הוא מופת על כהונתו של אהרן ועל עבודת לוייה לשבט לוי, שאילו לא היה אהרן הראוי לכהונה, או שבט לוי הראוי לעבודת לוייה, לא היה מטהו פורח, מכיון שהמטה ניתן לשני עניינים:

א. בעבור כהונתו של אהרן. ב. עבור עבודת לוייה לשבט לוי.

והסיבה שלא לקחו משבט לוי שני מטות, אחד מאהרן בעבור כהונתו, ואחד מאלעזר בנו בעבור שבט לוי, הוא מפני שהכהנים והלויים שבט אחד הם.

זהו שאמר הכתוב, כי מטה אהרן לראש בית אבותם (פסוק יח), שפירושו, אף על פי שחלקתים לשתי משפחות, משפחת כהונה לבד, ומשפחת לוייה לבד, והיה ראוי לקחת שני מטות, אחד

לזה אמרו חז"ל כי יש טעם בדבר שהוצרך להפריח שקדים ולא פרי אחר, לומר שממהר ליפרע ממי שמערער על הכהונה, שזולת זה היה מוציא המטה חרובים ולא שקדים.

מה שלא אמר הקב"ה מתחילה שיגמול שקדים

ויגמול שקדים (במדבר יז, כו)

רבי אברהם בנו של הרב חיד"א [שהביא דבריו ב'פני דוד'] מבאר על מה שפירש רש"י 'ולמה שקדים הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפירות אף המערער על הכהונה פורענותו ממהרת וכו'.

שהיה קשה לרש"י שתי קושיות, מאחר שהקב"ה לא אמר כי אם מטהו יפרח, די שיאמר הכתוב ויצץ ציץ ויגמול פרי ולמה הוצרך להזכיר שהם שקדים ומאי נפקא לן.

ועוד קשה, הקדוש ברוך הוא לא אמר כי אם מטהו יפרח ולמה לא יזכיר בתחילה שגם יגמול פרי. ולזה תירץ כי

מה שהיו שקדים לומר שהפורענות ממהרת, ומסיבה זו גופא הקדוש ברוך הוא לא הזכיר את גמילת הפרי, דמפי עליון לא תצא הרעות ולא אמר אלא מטהו יפרח, ולא אמר יציץ ויגמול שקדים מאחר שהוא מורה על הרעה.

מאותה סיבה גם לא הזכיר את ההנץ, כיון שאחר הפרח הוא תכף הציץ שהוא חנטת הפרי לא הזכירו הקדוש ברוך הוא.

אות המטה היה לבני ישראל ולא לנשיאים

ויצא משה את כל המטות מלפני ה' אל כל בני ישראל (במדבר יז, כד)

התורה אומרת שמשה הוציא את המטות אל כל בני ישראל, מבאר הנצי"ב בהעמק דבר שאות המטה היה לבני ישראל, לאלו שאולי היה בלב מי מהם, אבל הנשיאים עצמם, האמינו עוד קודם לכן ולא היו צריכים לאות, ולכן הוצאת המטה היה אל כל בני ישראל.

לשם מה לקחו את המטות

ויקחו ויקחו איש מטהו (במדבר יז, כד)

רבינו בחיי מבאר שהנשיאים ידעו של מי המטות, מתוך שכל אחד מהם כתב את בו את שמו.

הספורנו מבאר מפני מה לקחו הנשיאים את המטות, מה צורך להם בעץ יבש זה, אלא שהלכו לבדוק ולכוון את הסימנים